

Форма № 4

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

(найменування центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки)

Національний університет «Запорізька політехніка»

(повне найменування закладу вищої освіти)

Кафедра Загальноправових та політичних наук

(найменування кафедри, яка відповідає за дисципліну)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політична теорія держави

спеціальність 052 Політологія

(код і назва спеціальності)

освітня програма (спеціалізація)

(назва спеціалізації)

інститут, факультет Інститут управління та права, Юридичний факультет

(назва інституту, факультету)

мова навчання українська

Запоріжжя – 2019 рік

програма «Політична теорія держави» для студентів
(назва навчальної дисципліни)

спеціальності _____,
освітня _____ програма
(спеціалізація) _____
(назва освітньої програми (спеціалізації))

«_____» _____, 20__ року - _____ с.

Розробники: Попович Я.М., доцент кафедри загальноправових та політичних наук,
к.філос.н.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та
вчені звання)

програма затверджена на засіданні кафедри
Загальноправових та політичних наук

Протокол від «_____» _____ 20__ року № _____

Завідувач кафедри Загальноправових та політичних наук

(найменування кафедри)

«_____» _____ 20__ року _____
(_____)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією _____ факультету

(найменування факультету)

Протокол від «_____» _____ 20__ року № _____

«_____» _____ 20__ року Голова _____
(_____)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Узгоджено групою забезпечення освітньої програми*

«_____» _____ 20__ року Керівник групи _____
(_____)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

*Якщо дисципліна викладається невідпусковою кафедрою

_____ 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» Напрямок підготовки 052 «Політологія»	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність:	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)		5-й	7-й
Загальна кількість годин – 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 7 семестр - 18 год. самостійної роботи студента – 7 семестр – 6 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	14 год.	4 год.
		Практичні	
		30 год.	2 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання:	
2 год.			
Вид контролю:			
Іспит	залік		

Мета та завдання навчальної дисципліни

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Політична теорія держави» є: засвоєння цілісного комплексу загальнотеоретичних знань про державу та її особливі властивості, отримання наукового підґрунтя для подальшої практичної діяльності в політичній сфері.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Політична теорія держави» є: сформувати систему узагальнених знань про державу, засвоїти систему наукових понять і категорій, їх сутність, структуру та призначення у системі державотворення; підготувати студентів до вивчення галузевих політичних наук, сформувати на аксіологічній основі у майбутніх політологів вміння мислити політичними категоріями, проводити теоретико-науковий аналіз політологічних категорій понять з подальшим узагальненням державних явищ.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

- Інтегральна компетентність (ІК)
- ІК-1. Здатність розв'язувати спеціалізовані завдання в предметній сфері політології та застосовувати ключові теорії і методи політичних досліджень та аналізу політики у експертно-аналітичній, політико-організаційній,

консультаційній, викладацькій і громадській сфері практичної професійної діяльності.

- Загальні компетентності (ЗК)
- ЗК-1. Здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу. ЗК-2. Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосовування концептуальних і базових знань у практичних ситуаціях, розуміння предметної області та професійної діяльності.
- ЗК-5. Здатність здійснювати усну і письмову комунікацію професійного спрямування державною та іноземною мовами.
- ЗК-6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій для пошуку, оброблення, аналізу та використання інформації з різних джерел.
- ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, проводити дослідження на відповідному рівні.
- ЗК-8. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності, здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК-10. Здатність працювати автономно, визначати, формулювати та розв'язувати проблеми, аналізувати соціально-значущі процеси та приймати обґрунтовані рішення.
- Фахові компетентності спеціальні (ФК)
- ФК-1. Знання понятійно-категоріального апарату та методів політичної науки, основних галузей (напрямоків) політичного знання.
- ФК-2. Знання вчень та концепцій світової та української політичної думки.
- ФК-3. Знання основних компонентів політичного процесу на світовому, регіональному та національному рівнях.
- ФК-4. Знання принципів політологічного підходу до аналізу соціальнополітичних явищ і процесів, окремих суб'єктів та інститутів; засад та технологій політичного прогнозування.
- ФК-7. Уміння аналізувати специфіку основних етапів розвитку політики та світового політичного процесу.
- ФК-9. Уміння об'єктивно і критично оцінювати життєво важливу соціальнополітичну інформацію.
- ФК-13. Здатність застосувати прогностичні методи дослідження операцій у процесі підготовки та прийняття політичних рішень.
- ФК-14. Здатність ефективно застосовувати комунікативні технології в спілкуванні з різними суб'єктами взаємодії, застосовувати демократичні технології прийняття колективних рішень, враховуючи власні інтереси і потреби інших.

очікувані програмні результати навчання:

Застосовувати критичне мислення, раціональну аргументацію, аналіз та синтез.

Розуміти предметну область та базову специфіку професійної діяльності.

Застосовувати здобуті знання у професійній діяльності.

Проводити професійний пошук, оброблення та аналіз фактів, даних та інформації з різних первинних та вторинних джерел.

Спілкуватися та презентувати свої ідеї широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Введення в політологічну теорію держави

Тема 1. Політологічна теорія держави як наука і навчальна дисципліна, її завдання, функції і місце в системі суспільних і політичних наук

Політологічна теорія держави як система знань про основні та загальні закономірності держави, її мета і завдання. Характеристика предмета політологічної теорії держави. Політологічна теорія держави в системі суспільних наук. Роль і місце політологічної теорії держави в системі політичних наук. Особливості науки політологічної теорії держави. Зв'язок політологічної теорії держави із суспільною практикою. Значення політологічної теорії держави в сучасних умовах розвитку українського суспільства. Поняття і ознаки функцій політологічної теорії держави, їх класифікація і загальна характеристика. Взаємозв'язок і єдність функцій політологічної теорії держави. Політологічна теорія держави як навчальна дисципліна, її мета і завдання.

Тема 2 Методологія політологічної теорії держави

Загальнофілософські питання наукової методології та методів наукового пізнання. Методологія політологічної теорії держави та її роль у пізнанні державно-правових явищ. Взаємозв'язок предмета і методу науки. Структура методології політологічної теорії держави. Основні підходи до вивчення держави. Методологічні принципи. Логічні прийоми. Методи політичного пізнання та їх класифікація: загальнонауковий, частковий, спеціальні. Методологія політологічної теорії і політичної практики. Необхідність методологічної підготовки спеціалістів політичного профілю.

Тема 3 Співвідношення суспільства, держави і права

Політико-теоретичне осмислення взаємозв'язку суспільства, особи, держави і права, його необхідність і специфіка. Поняття суспільства, значення його організації. Суспільство і структура, соціальні і політичні інститути, соціальне регулювання. Зумовленість соціальної організації, соціальної влади і соціального регулювання. Суспільство, політика і влада. Політична і неполітична влада. Політична система суспільства, її структура і основні функції. Суб'єкти політичної системи. Місце держави в політичній системі. Співвідношення суспільства і держави. Суспільство і право. Людина, держава і право: їх співвідношення та методологічні підходи до проблеми. Політична організація суспільства і громадянське суспільство. Поняття, суть і структура громадянського суспільства. Характер співвідношення і взаємозв'язку громадянського суспільства і держави як критерій цивілізованості держави

Змістовий модуль II. Загальна теорія держави

Тема 4. Походження держави. Державна влада і держава

Необхідність дослідження проблем походження держави і права в загальнонауковому та теоретико-політологічному аспектах. Загальна характеристика існуючих теорій виникнення держави: підстави і причини різноманітності підходів. Основні теорії походження держави: теологічна, патріархальна, патримоніальна, органічна, теорія насильства, психологічна, договірна, історико-матеріалістична, іригаційна. Загальна характеристика первісного суспільства. Причини і умови виникнення держави. Східний (азіатський) і західний шляхи виникнення держави. Загальні закономірності виникнення держави. Ознаки держави, що відрізняють її від соціальної (публічної) влади первіснообщинного ладу.

Поняття влади. Співвідношення політичної та державної влади, державної влади і держави. Держава — складне та історично зумовлене суспільно-політичне явище. Основні підходи до розуміння сутності держави, плюралізм у розумінні та визначенні держави. Державна влада як основа сутності держави. Пошук

універсального визначення поняття держави. Розуміння держави в субстанційному, атрибутивному, інституційному і міжнародному аспектах. Основні ознаки держави, що відрізняють її від первісного суспільства та інших суспільних організацій (наявність території, публічної (державної) влади, всеохоплюючий, офіційний, універсальний характер, суверенітет, нерозривний зв'язок з правом). Методи здійснення державної влади (переконання і примус). Економічні, соціальні та морально-ідеологічні засади державної влади.

Тема 5 Сутність, функції і типологія держав.

Співвідношення класового і загальнолюдського в сутності держави. Еволюція сутності та соціального призначення держави. Поняття, значення й об'єктивний характер функцій держави, їх співвідношення з цілями, завданнями і принципами діяльності держави. Суверенітет держави та його співвідношення із суверенітетом народу і нації. Функції держави. Основні характерні ознаки функцій держави. Конкрет- 8 9 но-історична зумовленість функцій держави. Зумовленість функцій держави її сутністю і соціальним призначенням. Класифікація функцій держави. Основні внутрішні функції держави. Основні зовнішні функції держави. Основні та додаткові, постійні та тимчасові функції держави. Функції держави та її окремих органів. Функціонування держави. Форми здійснення функцій держави: правові та неправові. Методи здійснення функцій держави. Характеристика основних внутрішніх і зовнішніх функцій сучасної Української держави. Динаміка функцій держави. Зв'язок і взаємодія функцій держави. Межі діяльності держави.

Поняття типу держави. Теоретичні засади і значення типології держав. Необхідність визначення різних типів держав. Типологія як один з найважливіших прийомів і засобів пізнання історичного процесу розвитку держави. Критерії типології держав: географічний принцип, ідеальний тип, типи розвитку (динамічний і статичний), суспільно-економічна формація, цивілізація. Фактори, що визначають тип держави. Формаційний підхід: переваги і недоліки. Особливості держави в межах одного історичного типу. Характеристика окремих типів держав. Рабовласницька держава. Феодальна держава. Капіталістична держава. Соціалістична держава. Цивілізаційний підхід: переваги і недоліки. Класифікація цивілізаційних підходів: вирізнення східних, західних і мішаних держав; стародавніх, середньовічних і сучасних; аграрних, індустріальних, постіндустріальних та ін. Діалектика співвідношення формаційного і цивілізаційного підходів у типології держави.

Тема 6 Форми, механізм і апарат держави

Форма держави як сукупність найзначущіших її ознак. Співвідношення форми держави та її сутності. Форма правління: поняття, сутність і типологія. Загальна характеристика монархій і республік. Форма державного правління України, її розвиток у сучасних умовах. Співвідношення типу і форми держави. Різноманітність форм правління в межах одного типу держави. Форма державного устрою, її сутність і види: унітарна, федеративна та конфедеративна. Держава складна і проста. Унітарна держава, федерація, конфедерація, імперія, їх основні ознаки та особливості. Співдружність і співтовариство. Роль економічних, політичних, національних та інших факторів у виборі форми держави. Державний режим як характеристика форми держави, його співвідношення з формою правління і державним устроєм. Види державних режимів. Демократичний, авторитарний, тоталітарний режими. Тиранія, деспотія, охлократія, олігархія, теократія. Демократичні та недемократичні державні режими. Теоретичні аспекти форми держави України (форми державного правління, устрою, тип державно-політичного режиму) за Конституцією України 1996 р.

Поняття і призначення механізму держави, його роль у здійсненні функцій і завдань держави. Широке і вузьке розуміння механізму держави. Співвідношення механізму держави та її апарату. Структура державного апарату. Поняття і ознаки державних органів, їх система і класифікація. Основні принципи організації і здійснення державної влади. Проблема поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову. Система “стримувань і противаг” органів законодавчої, виконавчої і судової гілок влади. Принципи організації і діяльність державного апарату. Державна служба. Державний службовець і посадова особа. Поняття і суть бюрократії. Номенклатура. Конкуренція. Централізм демократичний і бюрократичний. Вимоги до державного апарату та основні засади його діяльності в умовах демократичної, правової, соціальної держави. Гарантії діяльності органів державної влади. Проблеми вдосконалення організації і діяльності механізму Української держави.

Тема 7 Наукові концепції сучасної держави. Соціальна правова держава.

Об’єктивні та суб’єктивні причини існування різних концепцій держави. Класифікація сучасних концепцій держави. Характеристика держави в доктринах соціологічного характеру. Теорія солідаризму. Теорія держави загального благоденства. Теорія плюралістичної демократії. Теорія еліт. Теорія конвергенції, технократична доктрина. Історія ідеї про правову і соціальну державу. Поняття і ознаки соціальної правової держави. Особа і держава. Теорія правової держави і теорія соціальної держави, їх органічне поєднання на сучасному 10-11 етапі розвитку цивілізації. Еволюція вчення про правову державу. Основні принципи і характеристики правової держави. Поняття соціальної держави, її співвідношення з правовою державою. Формування правової, соціальної держави в сучасній Україні: успіхи, проблеми і перспективи.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб	ін д	ср
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль I. Введення в політологічну теорію держави						
Тема 1. Політологічна теорія держави як наука і навчальна дисципліна, її завдання, функції і місце в системі суспільних і політичних наук		2	4			
Тема 2. Методологія політологічної теорії держави		2	4			
Тема 3. Співвідношення суспільства, держави і права		2	4			
Змістовий модуль II. Загальна теорія держави						
Тема 4. Походження держави. Державна влада і держава		2	4			
Тема 5. Сутність, функції і типологія держав.		2	4			
Тема 6. Форми, механізм і апарат держави		2	6			
Тема 7. Наукові концепції сучасної держави. Соціальна правова держава		2	4			
Усього годин:		14	30			

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль I. Введення в політологічну теорію держави	
1.	Тема 1. Політологічна теорія держави як наука і навчальна дисципліна, її завдання, функції і місце в системі суспільних і політичних наук	2
2.	Тема 2 Методологія політологічної теорії держави	2
3	Тема 3 Співвідношення суспільства, держави і права	2
4	Змістовий модуль II. Загальна теорія держави	
	Тема 4. Походження держави. Державна влада і держава	2
5	Тема 5 Сутність, функції і типологія держав.	2
6	Тема 6 Форми, механізм і апарат держави	2
7	Тема 7 Наукові концепції сучасної держави. Соціальна правова держава	2
	Разом:	14

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль I. Введення в політологічну теорію держави	
	Тема 1. Політологічна теорія держави як наука і навчальна дисципліна, її завдання, функції і місце в системі суспільних і політичних наук	4
	Тема 2 Методологія політологічної теорії держави	4
	Тема 3 Співвідношення суспільства, держави і права	4
	Змістовий модуль II. Загальна теорія держави	
	Тема 4. Походження держави. Державна влада і держава	4
	Тема 5 Сутність, функції і типологія держав.	4
	Тема 6 Форми, механізм і апарат держави	6
	Тема 7 Наукові концепції сучасної держави. Соціальна правова держава	4
	Разом:	30

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Політико-правова думка Стародавнього світу (Індія).	2
2	Погляди на державу і право в епоху Середньовіччя та Відродження (М.Падуанський). Політико-правові та державницькі погляди київських князів. Розвиток української правової та політичної думки в творах християнських мислителів княжої доби.	2
3	Формування раціоналістичних поглядів на державу і право (Дж. Мільтон, Дж. Лільберн, Дж. Віко).	2
4	Політико-правова доктрина аристократичного лібералізму (Чезаре Беккарія, Христіан Вольф)	2
5	Погляди демократичного лібералізму на державу і право (К.Гельвецій, П.Гольбах)	2
6	Німецько-класична філософія про державу і право (Історична школа права). (Густав Гуго, Ф.К. Савіньї, Т.Ф.Пухта)	2
7	Основні політико-правові конкуренції XIX ст. Про державу і право	2

	(А.Шопенгауер, Сен Сімон, Ш.Фур'є, Р.Оуен, І.Бентам)	
8	Погляди на державу і право у ХХ ст. (Л.Дюгі, Р.Штамлер, Л.Петражицький, Є.Ерліх, Г.Ласкі, Р.Паунд, К.Мюрдаль, Г.Кельзен)	2
9	Українська політико-правова думка про державу і право (С.Оріховський, І.Вишенський, І.Виговський, Ю.Немирич, Г.Андрузький, М.Шлемкевич).	2
Разом:		18

8. Методи навчання

Вивчення курсу „Політична теорія держави” передбачає використання активних та інтерактивних методів навчання (різні види обговорення (дебати мозковий штурм, лекції з використанням інтерактивну, методи оцінювання і само оцінювання, планування тощо). Крім того, вивчення курсу базується на використанні комунікативних методів, що охоплюють методи й процедури контакту студента з безпосереднім джерелом знань (викладачем). При цьому комунікативні методи поділяються на пасивні й активні: у перших провідна роль належить викладачеві (під час лекцій), в активних методах ініціатива належить студентові, який активно контактує з викладачем. Активні методи поділяються на групові (мозковий штурм, круглий стіл) та індивідуальні (інтерн'ювання, вільний діалог). Активно використовується текстологічні методи, що включають набуття знань з фахової літератури (монографії, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, науково-методичних статей тощо).

Основними формами проведення занять є: лекції, семінари, самостійні заняття.

Лекції складають основу теоретичної підготовки студентів. Вони повинні давати студентам фундаментальні знання з предмету, розкрити найбільш складні питання учбового матеріалу, сприяти розвитку мислення студентів, розумінню ними природи глобальних змін, що відбуваються сьогодні в світі та та носити проблемний характер. Рівень проблемності лекції має підвищуватися на кожному наступному курсі навчання.

Лекція повинна відповідати вимогам:

- розкривати певну логічну послідовність основних питань теми, без ускладнення її зайвими деталями;
- мати наукове обґрунтування положень джерел та документів, розкривати методичні складові предмету;
- давати обґрунтування переваг та недоліків соціального та політичного розвитку країн;
- висвітлювати досвід війн та повоєнного врегулювання світу;
- виховувати патріотизм, національну гордість, відданість інтересам своєї держави на тлі вивчення історії інших країн;
- лекція повинна бути ясною, чіткою. Під час лекції необхідно використовувати таблиці, схеми, діафільми; фрагменти учбових фільмів; застосовувати різні сучасні технічні засоби навчання.

Лекція з «Політична теорія держави» повинна спонукати студентів до вивчення додаткової літератури, періодичних видань, створити умови для самостійного розкриття проблемних питань.

Лекція на 2 навчальні години розробляється в обсязі приблизно до 25 сторінок машинописного тексту. Вона, як правило, вміщує 5-6 учбових питань і складається з трьох основних частин: вступу, основної частини, висновків. У вступі висвітлюється актуальність (значення теми), її основна ідея, встановлюється зв'язок цієї лекції з

попередніми заняттями, вказуються мета і план (основні питання) лекції. Вступ має бути стислим і повинен підготувати студентів до сприйняття суті питань. Обсяг вступу - не більше 2-х сторінок. Основну частину лекції складають навчальні питання, де пояснюються науковий зміст теми, вузлові питання, проводиться система доказів із застосуванням доцільних методичних прийомів. Учбові питання розглядаються в їх діалектичному розвитку, з аналізом та узагальненням умов і факторів, які впливають на їх зміст та зміну. Основна частина лекції подається з урахуванням вимог сучасних досягнень історичної науки та принципів особистісно-орієнтованого навчання. Кожне теоретичне положення повинно бути обґрунтоване та доведене, формування і визначення мають бути чіткими, насиченими глибоким змістом. Всі докази та пояснення спрямовані на досягнення поставленої мети, змісту та наукових висновків. Кожне учбове питання закінчується стислими, ясними висновками, що логічно підводять до наступного питання. На закінчення робляться висновки, які виходять із загального змісту лекції, визначаються стислі завдання, які постають перед студентами, даються відповіді на питання, визначається завдання на підготовку до наступних занять.

Семінари проводяться з основних та найбільш складних тем або розділів навчальної програми.

Мета семінару - поглибити та закріпити теоретичні знання, отримані на лекціях, групових заняттях та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, а також прищеплювати студентам навички самостійного пошуку, удосконалення, узагальнення та викладу матеріалу в усній формі. На семінари необхідно виносити основні питання теми, які потребують обґрунтування та розуміння. Учбові питання семінару не повинні дублювати питання лекцій, а теоретично мають поглиблювати тему, спрямовуючи студентів на творчу роботу з рекомендованою літературою. Як правило, семінарське заняття береться не більше, ніж 4-6 важливих (проблемних) питань. Розраховуючи час, доцільно визначити на реферат до 15 хвилин, на виступи - до 10 хвилин. У завданні до семінару подається більша кількість питань, ніж планується розібрати на занятті. Воно повинно видаватися студентам не пізніше дня прочитання лекції (циклу лекцій). У завданні відображаються: тема семінару та час, який на нього відводиться; учбові питання, які виносяться на заняття; теми рефератів, список додаткової та основної літератури; завдання для самостійної роботи; методичні рекомендації для підготовки до занять.

Під час розробки завдань для семінару викладач повинен запобігати постановці таких питань, на які є готові відповіді у статутах і підручниках. Основу методики проведення семінару повинна складати творча дискусія за активною участю всієї навчальної групи, аналіз проблем та пошук шляхів їх вирішення. У вступі, протягом 5 - 7 хвилин, викладач дає тему та мету заняття, обґрунтовує актуальність, значення теми, доповідає про вимоги основних документів до питань, що вивчаються, оголошує порядок проведення семінару.

Розгляд питань може починатися з заслуховування реферату та його обговорення. Питання, які розглядаються на семінарі ставляться, як правило, перед усіма студентами. Показником методичної майстерності на семінарах є вміння викликати дискусію та керувати нею, досягати обґрунтування студентами відповіді, її зв'язку з розв'язуванням практичних завдань. Інтенсифікація заняття, творча, активна робота кожного студента забезпечується: уникненням шаблонності методики; постановкою додаткових питань, які

дозволяють упевнитися в глибині засвоєння матеріалу, уточненням розуміння студентами зв'язку питань, що вивчаються, з практикою; підведенням підсумків виступів у формі, яка викликає діяльне зацікавлення й інтерес студентів і яка спонукає до участі в обговоренні.

Під час семінару повинні створюватися проблемні ситуації, які вирішуються зусиллями викладача та студентів при їх максимальній самостійності. Під час обговорення слід регламентувати виступи, доцільно пропонувати доповідачам обговорювати не тільки зміст питань, а й методичну майстерність, ораторське мистецтво товаришів. Не слід дозволяти читати доповідь по написаному. На кожне обговорене питання викладач повинен зробити ґрунтовний висновок, використовуючи, якщо доцільно, дошку, звернути увагу на позитивне та помилки, прагнучи до розуміння питань всіма студентами.

Консультація є однією з форм керівництва роботою студентів і надання їм допомоги в самостійному вивченні навчального матеріалу.

Консультації проводяться регулярно під час самостійної роботи і носять переважно індивідуальний характер. У разі поглиблення і закріплення знань, вироблення в студентів навичок збору, аналізу та узагальнення інформаційного матеріалу, підготовки доповідей і повідомлень, придбання і вдосконалення навичок публічних виступів, ведення наукових дискусій, консультації здійснюються науковими працівниками та керівним складом кафедри.

Самостійні заняття є додатковим методом вивчення учбового матеріалу та служать для цілеспрямованої підготовки студентів до майбутньої практичної діяльності. Вони повинні бути спрямовані на вдосконалення знань студентів, розвивати в них здатність самостійно осмислювати вивчений матеріал, формувати навички аналізу, пошуку методів вирішення завдань, розвивати творче мислення, сприяти розвитку таких якостей, як організованість, старанність, наполегливість, цілеспрямованість.

Самостійні заняття проводяться під керівництвом викладача. Для проведення всіх видів занять з «Політична теорія держави» розробляються лекції, плани семінарів, плани самостійних занять, плани проведення занять.

8. Методи контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни «Політична теорія держави» здійснюється на основі результатів проведення поточного, модульного (тематичного), кредитного і підсумкового оцінювання знань.

Об'єктом рейтингового оцінювання знань студентів є програмний матеріал з дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі проведення занять. Його основним завданням є встановлення й оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів модулів, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх занять, закріплення знань, умінь і навичок.

Формами поточного (кредитного) оцінювання є індивідуальне і фронтальне опитування студентів, робота на семінарських заняттях, виконання студентами різних видів письмових робіт.

Завданням *підсумкового контролю* є перевірка глибини засвоєння студентами програмного матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність використання набутих знань.

Студенту ставиться «зараховано» з вивчення дисципліни за умови, що за результатами семестрового оцінювання знань він отримав 60 і більше балів за кредит.

Якщо за результатами семестрового оцінювання знань студент отримав менше 60 балів за кредит, дисципліна йому не зараховується й розглядається як академічна заборгованість.

Критерії оцінювання:

а) при усних відповідях:

- цілісність, правильність і повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- впевненість та аргументованість;
- уміння використовувати положення історичних карт, плакатів, схем;
- використання основної і додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки.

б) при виконанні письмових завдань, контрольних робіт, опрацюванні питань для самостійної роботи:

- повнота, правильність розкриття питання;
- цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати і формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи;
- підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки, технічних засобів.

в) при виконанні завдань додаткової самостійної роботи:

- сучасність, актуальність, вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, виявляти проблеми та розв'язувати їх, самостійність у виконанні робіт і оцінних суджень.

г) активність:

- активність під час проведення занять;
- бажання поліпшити результати в навчанні;
- своєчасність подання звітів, матеріалів, виконання поставлених завдань тощо.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Рівні навчальних досягнень студента

№ з/п	Рівні навчальних досягнень студента	Критерії оцінювання	Показники рейтингової оцінки в балах
1	Початковий	Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно, має початкові уявлення про предмет, недостатньо тверді методичні навички, що потребує контролю з боку викладача під час проведення заняття.	11-59
2	Середній	Студент відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, виконує завдання за зразком. Має певні методичні навички, що не потребують контролю викладача під час проведення заняття.	60-69

№ з/п	Рівні навчальних досягнень студента	Критерії оцінювання	Показники рейтингової оцінки в балах
3	Достатній	Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, робити висновки, виправляти допущені помилки, самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, має достатні методичні навички для якісного проведення заняття із загальновійськової підготовки.	70-89
4	Високий	Знання студента є глибокими, міцними, системними. Студент вміє аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі, має тверді методичні навички для якісного проведення заняття із загальновійськової підготовки.	90-100

Рейтингова оцінка студента формується шляхом сумування кількості балів, якими оцінюються сформованість знань, умінь і навичок під час засвоєння змісту елементів модуля.

Певна **кількість балів** може бути присвоєна студенту за такі навчальні досягнення:
Іспит з курсу

8. Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЕКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54	2 (незадовільно)	Не зараховано
FX	35-49		

9. Методичне забезпечення дисципліни

1. Методичні рекомендації щодо підготовки до лекційних та семінарських занять, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань та самостійної роботи.
2. НМКД.

10. Рекомендована література Базова

1. Конституція України. — К., 1996.
2. Кодекси України.
3. Закони України.
4. Волинка К. Г. Теорія держави і права. — К., 2003.
5. Венгеров А. Б. Теория государства и права. — М., 2000.
6. Загальна політологічна теорія держави / За ред. В. В. Копейчикова. — К., 2000.
7. Комаров С. А. Теория государства и права. — М., 1999.
8. Котюк В. О. Теорія права: Курс лекцій. — К.: Вентурі, 1996.
9. Общая теория государства и права: Академ. курс: В 2 т. / Под ред. М. Н. Марченко. — М., 1998.
10. Общая теория права и государства / Под ред. В. В. Лазарева. — М., 2000. 20 21
11. Рябов С. Г. Політологічна теорія держави. — К.: Тандем, 1996.
12. Скакун О. Ф. Теория государства и права. — Харьков, 2000.
13. Сурилов А. В. Теория государства и права. — К.; Одесса, 1989.
14. Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. — М., 2001.
15. Теория государства и права / Под ред. В. М. Корельского, В. Д. Перевалова. — М., 1998.
16. Юридична енциклопедія. — К., 1998–2001.
17. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — К., 2004.

Допоміжна

18. Аграновская Е. В. Правовая культура и обеспечение прав личности. — М., 1988.
19. Алексеев С. С. Право: азбука — теория — философия: Опыт комплексного исследования. — М., 1999.
20. Аппарат государственного управления: интересы и деятельность. — К., 1993.
21. Базылев Б. Т. Юридическая ответственность. — Красноярск, 1985.
22. Бережнов А. Г. Права личности: некоторые вопросы теории. — М., 1991.
23. Бобровник С. В., Богінич О. Л. Систематизація законодавства України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. — К., 1994.
24. Воеводин Л. Д. Юридический статус личности в России. — М., 1997.
25. Всеобщая декларация прав человека как международный стандарт правового положения личности в Украине. — Луганск, 1999.
26. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку. — М., 1997.
27. Головченко В. В. Правореалізація як функція судової влади // Правова держава. — 1996. — Вип. 7.
28. Головченко В. В. Система права і комплексні правові спільності // Правова держава. — 1997. — Вип. 8.
29. Гревцов Ю. Н. Правовые отношения и осуществление права. — Л., 1987.
30. Громадянське суспільство в Україні: Проблеми становлення. — К., 1997.
31. Давид Р., Жоффре-Спиноза К. Основные правовые системы современности. — М., 1999.
32. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. — К., 1999.
33. Законодавство: проблеми ефективності / В. Б. Аверьянов, В. П. Денисов, В. Ф. Сіренко та ін. — К., 1995.
34. Зивс С. Л. Источники права. — М., 1981.
35. Ильин И. А. О сущности правосознания. — М., 1993.
36. Казимирчук В. П. Право и методы его изучения. — М., 1965.
37. Карташев В. Н. Юридическая деятельность, понятие, структура, ценность. — Саратов, 1989.
38. Карташкин В. А. Права человека в международном и внутригосударственном праве. — М., 1995.

39. Кашанина Т. В. Происхождение государства и права. Современные трактовки и новые подходы. — М., 1999.
40. Керимов Д. А. Культура и техника законодательства. — М., 1991.
41. Коваленко А. И. Правовое государство: концепции и реальность. — М., 1993.
42. Козлихин И. Ю. Идея правового государства: История и современность. — СПб., 1993.
43. Козлов В. А. Проблемы предмета и методологии общей теории права. — Л., 1989.
44. Колодій А. М. Принципи права України. — К., 1998
45. Коментар до Конституції України / В. Б. Авер'янов та ін. — К., 1998.
46. Кудрявцев В. Н. Правовое поведение: норма и патология. — М., 1982.
47. Лазарев В. В. Пробелы в праве и пути их устранения. — М., 1981.
48. Малейн Н. С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность. — М., 1985.
49. Манов Г. И. Признаки государства: Новые прочтения. — М., 1993.
50. Назаренко Є. В. Політологічна теорія держави (Предмет, метод теорії держави і права). — К., 1988.
51. Нерсесянц В. С. Право в системе социальной регуляции (История и современность). — М., 1986.
52. Оксамытный В. В. Правомерное поведение личности. — К., 1985.